

SANNA MILAN

geneettinen sukututkija

KAROLIINA SNELLVTT, sosiologian dosentti,
yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto,
valtiotieteellinen tiedekunta**ANTTI SAJANTILA**LT, professori, oikeuslääketieteen
erikoislääkäri
Helsingin yliopisto,
oikeuslääketieteen osasto
ylilääkäri, THL**JUHA KERE**LKT, perinnöllisyyslääketieteen
erikoislääkäri,
molekyyliogenetiikan professori
Karoliininen instituutti, Tukholma
Folkhälsanin tutkimuslaitos,
Helsinki
Helsingin yliopisto, kantasolujen
ja metabolian tutkimusohjelma
STEMM

Geneettinen sukututkimus yleistyy nopeasti

Laajuudeltaan kyse ei ole enää reunailmiöstä, vaan yhä
yleistyvästä harrastuksesta.

Sukututkimus on ollut suomalaisten suosiossa jo sukupolvien ajan. Se on perustunut kirkonkirjoihin, joita säilynyt paikoitellen jo 1600-luvun puolivälistä. Viime vuosikymmeninä mukaan on tullut geneettinen sukututkimus, jolla tarkoitetaan kaupallisten geenitestien käyttöä sukulaisuuden tunnistamiseen (1). Suomen Sukututkimusseura järjestää nykyään kursseja myös geneettisen sukututkimuksen edistämiseksi (2).

Kaupalliset geenitestit ovat tarkkuudeltaan riittäviä biologisten sukulaisten tunnistamiseen erityisesti tähän tarkoitettujen vertailutietokantojen avulla. Näin käytettynä testit eroavat jyrkästi sekä lähinnä viihteellisistä eri ominaisuuksien geenitesteistä että jopa haitallisia tulokintoja tarjoavista sairauksien ennakkoinneista (3, 4).

välillä sekä arvioidun sukulaisuuden asteen, mutta tulosten tulkinta edellyttää kokemusta. Osumia tarkennetaan edelleen kirkonkirja- ja väestörekisteritietojen perusteella ajallisesti ja maantieteellisesti sopivien isäehdokkaiden tunnistamiseksi. Maamme tunnettu jakautuminen läntiseen ja itäiseen geeniperimään näkyy geneettisessä sukututkimuksessa. Lukuisat jaetut genomien alueet ovat tavallisia Itä-Suomessa, jossa perherakenteet ovat usein verkottuneita monien sukulaisuusien kautta. Länsi-Suomessa isäehdokkaiden tunnistaminen on kokemuksen mukaan helpompaa.

Tiedon etsimiselle useita syitä

Tähän mennessä ensimmäinen kirjoittaja on löytänyt yli 50 etsijän mahdollinen isän. Se jää kuitenkin epävarmaksi, jos mahdollisen isän itsensä tai hänen sisarusensa näytettä ei ole saatavilla. Tulokset eivät korvaa oikeusgeneettistä isyystutkimusta (7), mutta voivat toimia perusteena sen aloittamiselle. Isien etsinnän lisäksi menetelmää voitaisiin käyttää historiallisiin joukkohautatutkimuksiin, joissa mahdollisten sukulaisehdokkaiden määrä voi olla suuri ja lähiomaisten suoria DNA-näytteitä ei ole saatavilla.

Haluun löytää biologinen isä tai muita sukulaisia liittyä identiteetin etsinnän, mahdollisesti juurettomuuden ja epätietoisuuden lisäksi myös joskus terveydellisiä syitä. Tiedon etsimiselle voi olla monia toisiaan tukevia motiiveita. Biologisten sukulaisten löytämisen jälkeen sosiaalisiin suhteisiin liittyvät ajatukset ovat kuitenkin päälimmäisinä. Millaisia tuloksia isien etsintä on tuottanut? Miten isyytensä selvittäneet ja heidän läheisensä sekä usein kokonaan odottamatta isiksi tunnistetut ja heidän läheisensä ovat käsitelleet tietoja?

Yksilön juurien etsintä vaikuttaa useisiin sukupolviin ja perheyhteisöihin.

Sukulaisuustietokantojen näytemäärä kasvaa jatkuvasti, ja samalla tietysti niiden osumatarkkuus sukulaisten löytymiseen oman näytteen avulla (5). Tulee myös yllätyksiä, kun etsijän hakuosumat eivät löydäkään odotettuja sukulaisia vaan yllättäviä uusia sukulaisia (6).

Isän etsijöitä yhdistää tällä hetkellä noin 1 000 osallistujan Facebook-ryhmä. Juuristaan kiinnostunut tilaa itsestään sopivan kaupallisen geenitestin ja tulokset analysoidaan genomien samankaltaisuutta laskevien hakupalvelujen avulla.

Hakupalvelut näyttävät kromosomeittain jaetut alueet hakugenomin ja osumagenomien

SIDONNAISUUDET

Sanna Milan, Karoliina Snell, Juha Kere: Ei sidonnaisuuksia

KIRJALLISUUTTA

- 1 Kaleva J, Sajantila A. Uusi Fellmanin suvun haara? Sukututkimusta geenivertailun avulla. *Genos* 2005:1.
- 2 Suomen Sukututkimusseura. <http://www.genealogia.fi/>
- 3 Kere J. Kaupalliset geenitestit lääkäriin päänaavana. *Suom Lääkäril* 2019;74:2792-3.
- 4 Soini S. Kuluttajille tarjottavat geenitestit juristin silmin. *Suom Lääkäril* 2011;66:62-65.
- 5 Erlich Y, Shor T, Pe'er I, Carmi S. Identity inference of genomic data using long-range familial searches. *Science* 2018;362:690-4.
- 6 Larmuseau MH. Growth of ancestry DNA testing risks huge increase in paternity issues. *Nature Hum Behav* 2019;3:5.
- 7 Sajantila A, Avela M. Isyyssutkimukset. Lääkäriin käsikirja (online). Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 2020. <http://www.terveysportti.fi> (sisältyy Lääkäriin tietokantoihin, vaatii käyttäjätunnuksen).

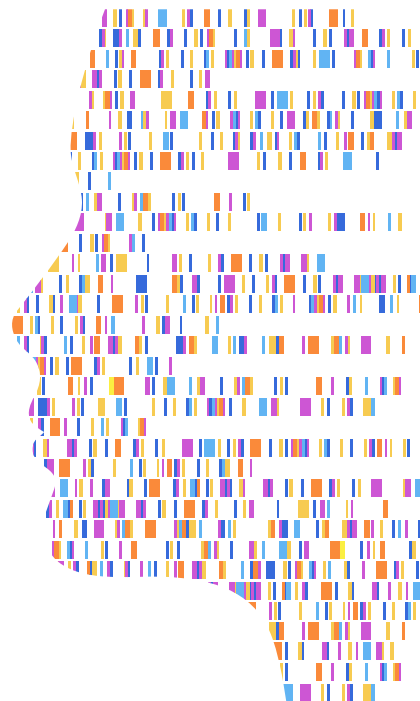
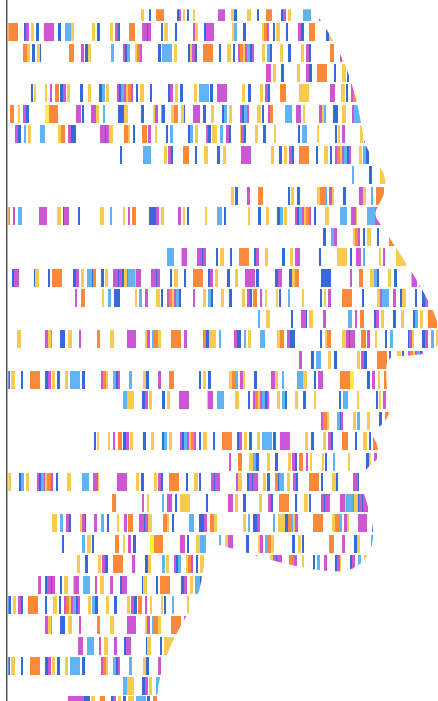
Aiheesta ei ole tehty varsinaista tutkimusta, mutta Facebook-ryhmässä tehtyjen epämuodollisten kyselyiden mukaan isiä etsivät sekä naiset että miehet. Naisten ikäjakauma ryhmässä on leveä ja kasvava 25-vuotiaista alkaen, saavuttaen jokseenkin tasaisen huipun 45-vuotiaista alkaen eläkeikäisiin. Miesten ikäjakauma on hyvin erilainen: yllättäen useimmat miehet kiinnostuvat isästään vasta eläkeikäisinä. Nuorten naisten suuri osuus saattaa vihjata myös, että he etsivät isiä omille lapsilleen. Mutta minkä ikäisestä lapsesta vanhempi voi tilata testin ja jakaa sen hakupalvelussa? Säännöksiä tästä ei ole.

Lääkäriltä neuvoja

Osalle biologisen isän ja uusien sukulaisten löytäminen on tuottanut positiivisia kokemuksia, oman historian täydentymistä ja uusia lämpimiä suhteita. Toisille etsinnästä on seurannut katkoksia nykyisissä sukulaissuhteissa tai pettymyksiä uusissa. Yksilön juurien etsintä vaikuttaa useisiin sukupolviin ja perheyhteisöihin. Koska perhesuhteisiin liittyy monia vahvoja tunteita sekä mahdollisesti taloudellisia ja oikeudellisia ulottuvuuksia, tuottaa etsintä lähes aina jonkinlaisen muutoksen omaan sekä

muiden elämään. Olisikin tärkeää ymmärtää etsinnän ja löytämisen seurauksia myös löydettyjen näkökulmasta.

Yleislääkäriin kannalta tämä kaikki voi kuulostaa etäiseltä, mutta oma lääkäri saattaa kuitenkin olla se asiantuntija, jolta tullaan kysymään neuvoa, myös mahdollisista terveysriskeistä. Erään kansainvälisen arvion mukaan noin prosentti lapsista on muun kuin virallisen isän siittämiä (6). Erään isänsä etsijän saatua tiedon biologisesta isästään ja käytyä lääkärille tästä kertomassa, vastaus oli, ettei tiedolla ole merkitystä terveyden kannalta, koska kyseessä ei ole vahvistettu isyys. Tämä ei tietenkään ole totta. Moni isänsä etsijä saattaa kipuilla muutunutta tarinaansa ja saattaisi tarvita ulkopuolista apua. Laajuudeltaan kyse ei ole enää reuna-ilmioista, vaan yhä yleistyvistä harrastuksesta. Käsitys omasta tarinasta voi muuttua vielä pitkälle aikuisuudessa. ●

Adobe/OP